

5. Українське питання в Російській імперії (друга половина XIX – початок XX ст.) // В.Ф. Верстюк, В.М. Горобець, О.П. Толочко. Україні і Росія в історичній ретроспективі : українські проекти в Російській імперії : нариси в 3-х томах. – Т. 1. – К. : Наукова думка, 2004.
6. Федьков О.М. Формування аграрних програм українських соціалістичних партій Наддніпрянщини на початку XX століття / О.М. Федьков // Збірник наукових праць «Політологічні студії». – 2010. – Вип. 1. – С. 114–131.
7. Калмакан І. Виникнення та еволюція національної партійної системи в Україні в XX ст. : дослідження / І. Калмакан. – Одеса : Аеропринт, 1997. – 191 с.
8. Головченко В.І. Від Самостійної України до Союзу Визволення України : нариси з історії української соціал-демократії початку XX ст. / В.І. Головченко. – Харків : Майдан, 1996.
9. Гунчак Т. Україна: Перша половина XX століття: Нариси політичної історії / Т. Гунчак. – К., 1993.
10. Антонюк М. Через віхи історії. Частина перша / М. Антонюк. – Вінниця, 2006. – 57 с.
11. Козицький М.Ю. Національно-політична думка на Україні (кінець XIX – початок XX ст.) / М.Ю. Козицький, О.В. Поліщук // Наукові праці з питань політичної історії [Текст] : Міжвід. наук. зб. – Вип. 172. Політичні партії на Україні (1905–1925) / Відп. за вип. М.Ю. Козицький. – К. : Либідь, 1992. – 120 с. – С. 3–13.
12. Голобуцький О. Український націоналізм як політичний рух / О. Голобуцький // Розбудова держави. – 1993. – № 6. – С. 47.
13. Телешун С. Національне питання в програмах українських політичних партій в кінці XIX – на початку XX ст. – К. : [б.в.], 1996. – 129 с.
14. Короткий нарис партійної історії // Наш голос. – 1911. – Ч. 6–8. – С. 277–283.
15. Федьков О.М. Політичні партії і селянство в 1905–1907 роки (діяльність партійних та непартійних організацій в селах Правобережної України) / О.М. Федьков. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2007. – 248 с.
16. Дорошенко Д. Мої спомини про давнє минуле (1901–1914 рр.) / Д. Дорошенко. – Вінніпег, Манітоба : Накладом вид. спілки Тризуб, 1949. – 164 с.
17. Чикаленко Є. Спогади : 1861–1907 рр. / Є. Чикаленко. – Нью-Йорк : Українська вільна академія наук у США, 1955. – 504 с.
18. Багатопартійна українська держава на поч. XX ст. : програмні документи перших українських політичних партій / Упорядник В. Журавський. – К. : Пошук, 1992. – 96 с.
19. Федьков О.М. Організації партій соціалістів-революціонерів на Поділлі напередодні і в період першої російської революції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://liber.onu.edu.ua>.
20. Партия социалистов-революционеров. Документы и материалы. – В 3 т. – Т. 1. 1900–1907 гг. – М. : РОССПЭН, 1996.

Дмитришена О.С. ПРОЦЕСС ФОРМИРОВАНИЯ МНОГОПАРТИЙНОСТИ НА ПРАВОБЕРЕЖНОЙ УКРАИНЕ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

Публикация содержит данные об особенностях форм и методов деятельности политических партий, а также их программных документах; охарактеризованы активные партийные ячейки и их лидеры.

Ключевые слова: партия, политическая организация, эсеры, лидер, программные документы.

Dmytryshena O.S. THE FORMATION OF A MULTI-PARTY SYSTEM IN RIGHT-BANK UKRAINE IN THE EARLY TWENTIETH CENTURY

The published work contains the information about the peculiarities of forms and methods of political parties' activity. It also gives the characteristics of the most active political centers and their leaders.

Keywords: party, political organization, socialist-revolutionaries, leader, policy documents.

УДК 94 (477.5)» 1914» =411.16

В.О. Доценко

ЄВРЕЙСЬКІ ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЙ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті розглянуто діяльність єврейських громадських організацій, що займалися наданням допомоги постраждалому від війни єврейському населенню Російської імперії в роки Першої світової війни (1914–1917 роки).

Ключові слова: євреї, громадські організації, погроми, виселення, благодійництво.

Минає сто років від початку Першої світової війни – війни, яка визначила основні напрями військово-політичного, соціально-економічного та культурного розвитку людства у XX ст.

і породила депортації та дискримінації за національним походженням. Мільйони людей зазнали поневірянь; тисячі з них загинули, шукаючи притулку всередині великих імперій-учасниць конфлікту. Не минула війна і українського єврейства. Політика Російської імперії стосовно євреїв Галичини та Правобережної України стала прологом погромів під час громадянської війни та геноциду євреїв у роки Другої світової війни. На сучасному етапі створення глобальної світової цивілізації постає питання примирення, яке приходиться через вивчення негативного досвіду минулого, зокрема і великих військових конфліктів ХХ ст. Вплив подій Першої світової війни на єврейську громаду України малодосліджений і перебуває в тіні Голокосту. У сучасній українській історіографії питання захисту єврейською громадою своїх політичних, культурних та соціально-економічних прав під час Першої світової війни не знайшло свого належного висвітлення. Більшість науковців розглядає проблеми євреїв у контексті загальноімперської політики стосовно некорінних народів Росії. Зокрема, про це згадують Л.М. Жванко, Л.В. Білоус, О.М. Донік [1; 2; 3]. Однак питання історії єврейської громадської ініціативи у зазначений період залишилось поза увагою дослідників.

Стаття є спробою проаналізувати діяльність єврейських громадських об'єднань під час Першої світової війни, визначити основні напрямки їхнього впливу на політику російської адміністрації стосовно українського єврейства та з'ясувати їхню роль у порятунку євреїв, що постраждали від погромів та дискримінаційної політики російської адміністрації.

З початком воєнних дій представники різних соціальних груп російського єврейства були охоплені патріотичними почуттями і співчуттям до ближнього. Усвідомлюючи право кожного єдиновірця, який опинився у скрутному становищі, на певний соціальний захист, вони взялися за організацію майже в кожному губернському та повітовому місті, де проживали євреї, благодійних організацій, комітетів та товариств з допомоги особам, що постраждали від війни. На кошти громадськості облаштовувались їдальні, пункти обігріву, лазарети, виготовлялися ліки і медичне обладнання; жертвувалися гроші, продукти харчування, різні речі.

Одразу після початку бойових дій в Російській імперії активізує свою діяльність Товариство охорони здоров'я євреїв. 12 вересня 1914 р. Комітет товариства прийняв рішення взяти під власний контроль організацію допомоги єврейським біженцям в кордонах межі осілости. В місцях скупчення біженців пропонувалось організувати лікувальні і харчові пункти у формі безкоштовних їдалень, дитячих «столових», проводити акції з видачі пайків і хліба новоприбулим євреям. Крім того, філії товариства та спеціальні уповноважені мали організувати серед єврейства та співчуваючих збір теплого одягу і взуття для допомоги біженцям. В перший рік своєї діяльності Товариство розгорнуло активну роботу зі створення власної мережі філій по всій імперії. Протягом 1915 р. відділення товариства було зареєстровано в Катеринославі, Єлисаветграді, Києві, Полтаві, Проскурові та інших прифронтових містах. Вони існували на пожертви членів та всіх бажаючих. Зокрема, Товариство активно співпрацювало з Пироговським товариством та Всеросійською спілкою міст [4]. В жовтні 1914 р. Товариство охорони здоров'я отримало від Міністерства внутрішніх справ дозвіл на організацію кампаній зі збору пожертв на допомогу постраждалим від війни євреям. Кампанія мала проводитися виключно серед єврейського населення імперії, однак кошти і теплі речі надавали уповноваженим Товариства і співчуваючі християни. Жертвували переважно продукти харчування і теплі речі; траплялися випадки пожертвувань золотих виробів, медалей та іноземної валюти. Протягом 1915 р. Катеринославський відділ Товариства охорони здоров'я отримав пожертвувань на суму 6 тис. крб. [5, арк. 76]. Подібні кампанії зі збору пожертв у 1915 р. проводились в Одесі та Єлисаветграді. В Єлисаветграді місцевий рабин В.І. Темкін організував спеціальний тимчасовий комітет, члени якого мали здійснювати збір пожертв, обходячи квартири місцевих євреїв [6]. Окремо уповноважені Товариства організували медичні огляди єврейського населення у прифронтових районах. Наприкінці 1914 р. відділення товариства в Одесі, Києві, Брест-Литовську, Феодосії та Харкові здійснювали огляди для визначення стану фізичного і психологічного здоров'я єврейського населення міст і містечок відповідного регіону. Так, в грудні 1914 р. відбулася перевірка уповноваженими Товариства єврейських дітей північних повітів Волинської губернії [7].

Товариство з самого початку війни організувало Центри здоров'я і харчування, а потім разом з Єврейським комітетом допомоги жертвам війни фінансувало кампанію з надання медико-санітарної допомоги і організації харчування серед єврейських біженців. Допомога біженцям здійснювалась спільно державними інституціями та громадськими організаціями. Зокрема,

.....
в Одесі допомогу біженцям надавали Всеросійська земська спілка, філантропічне товариство Тат'янинського комітет, приватні благодійники та відділення ОЗЄ. Товариство тісно співпрацювало зі створеним у Петрограді Єврейським комітетом допомоги жертвам війни. Отримуючи від Комітету грошові кошти, ОЗЄ реалізовувало їх для реалізації медичних програм обслуговування біженців і виселенців. Створювались лікувальні та продуктові загони Товариства (із лікарів, дієтологів, медичних сестер), організовувались поліклініки, пересувні лікарні, дезінфекційні лазні, кухні-їдальні, а також пункти сімейного розподілу продуктових наборів. Так, для обслуговування біженців під час переїзду ОЗЄ створило 45 загонів провідників [8, арк. 13 зв.]. Загони супроводжували біженців протягом евакуації з прифронтових районів. На проміжних станціях уповноважені Товариства купували виселенцям продовольчі пайки, отримували в харчових пунктах ОЗЄ та ЄКОПО гарячу їжу та сухі пайки, вирішували питання розміщення біженців на пересадочних залізничних пунктах [9, арк. 3]. Після прибуття до місць, визначених російським урядом для розселення біженців, уповноважені спільно з місцевими Комітетами допомоги організовували розселення біженців та їх харчування і працевлаштування.

Для розміщення біженців ОЗЄ відкривало будинки інвалідів війни, гуртожитки для переселенців. Окремо товариство утримувало мережу дитячих таборів, ясел, дитсадків та дитячих майданчиків для дітей із сімей біженців, інвалідів, сиріт. Спільні кампанії товариств дозволили врятувати десятки тисяч єврейських біженців. В Одесі для потреб біженців у жовтні 1916 р. відділення ОЗЄ організувало медичну амбулаторію та аптеку. Того ж року з метою підготовки сиділок та сестер милосердя в училищі Вассермана було відкрито курси по догляду за хворими. Група активних слухачів курсів самостійно організувала в Одесі дитячий майданчик при Одеському дитячому будинку на 200–250 дітей. Інші єврейські ентузіасти в училищі Гольд відкрили дитячий майданчик на 550 дітей [10, с. 197].

З 1916 р. ОЗЄ стало створювати літні дитячі табори, в яких відпочивали єврейські діти біженців із прифронтових районів України. В таборах відпочивали єврейські школярі та учні хедерів. Крім того, товариство відкрило 4 літні табори для відпочинку дошкільнят. В таборах дітям організовували курси з природознавства, співів, функціонували гуртки з городництва та рукоділля. В дні єврейських свят (наприклад, Шаббат) в таборах виступали дитячі театри, організовувались вистави та святкові вечори. Всього протягом 1916 р. в дитячих таборах відпочило 2515 дітей [11, с. 135].

В жовтні 1914 р. до кампанії допомоги єврейським біженцям підключилось Товариство ремісничої праці (ТРП). 1 жовтня 1914 р. на загальних зборах керівництва товариства було прийнято рішення частину коштів направити на допомогу євреям-ремісникам та їхнім сім'ям, що постраждали від бойових дій [12]. В січні 1915 р. при Петроградському комітеті ТРП відкривається Бюро трудової допомоги жертвам війни. Уповноважені бюро мали перевірити становище єврейської людності у прифронтових районах та визначити основні потреби. Одночасно в межі осілости мали відкриватись ремісничі майстерні для виконання замовлень товариства. Одну із таких взуттєвих майстерень було організовано у Білій Церкві [13, с. 84].

Розгортається благодійна громадська діяльність і на місцях: створюються місцеві єврейські комітети допомоги жертвам війни, гуртки і товариства зі збору і розподілу пожертв на допомогу жертвам війни. Найбільше організацій діяло в губернських центрах і місцях скупчення біженців. Так, в Одесі, Катеринославі, Києві після появи перших біженців в кінці 1914 р. почали виникати благодійні єврейські товариства допомоги постраждалим від війни [14, с. 88]. В січні 1915 р. в Харкові відбулися збори членів місцевого єврейського товариства для обговорення проблеми облаштування і допомоги єврейським біженцям. За результатами обговорення місцева єврейська громада вирішила створити в місті Комітет допомоги єврейським біженцям. До керівних органів комітету обрали 18 осіб, які мали зібрати необхідні документи для реєстрації Комітету губернатором [15].

12 січня 1915 р. київським губернатором було затверджено статут «Товариства для надання допомоги єврейському населенню, що постраждало від військових дій» [16]. Засновниками товариства стали Д.Г. Левенштейн, М.С. Мазор, Х.С. Рубінчик, Л.Д. Гінзбург, І.А. Маршак, Б.Є. Вайншельбой. Загалом до комітету увійшло 16 осіб і 8 кандидатів. Одразу після реєстрації статуту при Товаристві було відкрито Комісію по догляду за дітьми, яка мала організувати для єврейських дітей-біженців притулки в Києві та містах Правобережної України. В лютому 1915 р. було відкрито Уманське відділення Товариства, а в березні 1915 р. місцеві відділення Київського комітету допомоги єврейському населенню, що постраждало від військових дій,

.....
працювали у Вінниці та Проскурові [17]. Загалом до 1 листопада 1915 р. Київський комітет відкрив 40 відділень, спеціально призначених для допомоги єврейському населенню Правобережної України [18, с. 140]. Якщо на початку діяльності Київський комітет надавав допомогу переважно польським євреям, то пізніше основним його завданням стала допомога єврейському населенню окупованої Галичини, для чого було організовано «Львівський комітет допомоги». Восени 1915 р. діяльність Комітету зосередилась переважно на Волині і Поділлі, де виникла необхідність екстреної допомоги жителям районів, що були прилеглі безпосередньо до театру воєнних дій, і в Галичині, де брак допомоги вкрай загострився з настанням зими [19, с. 140].

Аналогічні єврейські комітети допомоги біженцям з прифронтових територій в 1915 р. були відкриті в Катеринославі, Полтаві, Кременчуці та інших містах України. В деяких комітетах керівні посади обійняли учасники сіоністського руху або співчуваючі їм. Так, в Катеринославі комітетом керував місцевий сіоніст Л. Ротенберг [20, с. 126].

Головною метою допомогових товариств була організація збору коштів для покращення матеріального становища євреїв, які постраждали від війни і втратили всі засоби до існування, а також допомога євреям-біженцям із місць активних бойових дій. Комітети допомагали потерпілим одягом, взуттям, паливом, продуктами харчування, надавали безкоштовну медичну допомогу, опікувались сиротами, старцями та бідними євреями. Місцеві товариства відкривали дешеві їдальні, лікарні, притулки, бюро пошуку роботи та інші соціальні установи. Так, Київський комітет зібрав для допомоги євреям Царства Польського 10 тис. крб., організував у Вінниці та Проскурові дитячі сиротинці для дітей польських євреїв [21].

В Таврійській губернії єврейська громадськість в травні 1915 р. створила Таврійське єврейське товариство допомоги постраждалим від війни. Товариство мало свої відділення в Сімферополі, Євпаторії та інших містах губернії.

Бували випадки, коли ініціатором відкриття єврейського комітету допомоги біженцям виступали представники державної влади. Наприклад, сенатор А.Б. Нейдгардт, відвідавши Кам'янець-Подільський, вимагав від губернатора швидкої організації єврейської общинної допомоги постраждалим від війни євреям. Губернатор передав пропозиції сенатора представникам громади, і того ж дня було організовано Єврейський комітет, якому губернатор дозволив організацію кружкового збору. Наскільки вагомою була ініціатива саме представника імперського Тат'янинського комітету А.Б. Нейдгардта, сказати важко – можливо, єврейські діячі Кам'янця-Подільського перед цим пролобіювали дане питання перед Нейдгардтом, щоб прискорити легалізацію Єврейського комітету допомоги жертвам війни. Точних фактів, що підтверджують таке припущення, немає, тому ми можемо говорити про ініціативу царського чиновника. Даний випадок можна розглядати і як прагнення державних інституцій перекласти на плечі громадськості питання організації допомоги потерпілим від війни та біженцям [22, с. 93].

Під час війни майже в кожному населеному пункті активно діяли єврейські жіночі гуртки, які займались збором матеріальної допомоги для армії. В Катеринославі діяв «Гурток єврейських дам», що був осередком Катеринославського відділу Товариства охорони здоров'я єврейського населення. Його учасники займались збором коштів на допомогу воякам: протягом першої половини 1915 р. для потреб російської армії було зібрано й передано у війська 200 комплектів білизни та 200 пакунків з милом та продуктами [23, с. 46].

В Києві місцеве єврейське відділення Російського товариства захисту жінок в 1914 р. організувало юридичну консультацію. Консультація допомагала жінкам вирішити питання отримання права на проживання в місті, що було актуальним для жінок мобілізованих військовослужбовців та для біженців з прифронтової смуги. В Консультації жінки, крім юридичної допомоги, отримували інформацію про військовослужбовців-євреїв, що проходили лікування в київських шпиталях. У гуртожитках відділу зупинялись єврейські жінки з дітьми, що приїжджали до міста для лікування чи медичної консультації, та біженці з Царства Польського. Відділу вдалося отримати дозвіл на семиденне розміщення осіб, що не мали права на проживання у Києві. В серпні 1914 р. відділ відкрив безкоштовну їдальню для жінок, які проживали в гуртожитку відділення. Їдальня щоденно обслуговувала 120 жінок; інші жінки отримували талони на обіди в Київській дешевій єврейській їдальні на Прозоровській вулиці [24].

Про роботу відділу єврейська дослідниця Вікторія Хітерер зазначала наступне: «У Відділі жінки знаходили прихисток, їжу і уважне ставлення: їм всіляко допомагали знайти своїх поранених рідних, направляли їх до коменданта за безкоштовними квитками на дорогу назад і, якщо це не вдавалось, то допомагали грошима» [25, с. 214].

Надавали допомогу єврейським біженцям і виселенцям і загальноімперські благодійні організації, зокрема Комітет її імператорської величності великої княжни Тетяни Миколаївни для тимчасової допомоги постраждалим від військових дій, Всеросійська спілка міст, Всеросійська земська спілка та Вільне економічне товариство. В жовтні 1914 р. в Києві було організовано Комітет зі збору коштів «Київ – Варшаві». До комітету входив і представник єврейської громади міста [26]. Київське відділення Тат'янинський Комітету в лютому 1915 р. переказало 1 тис. крб. на допомогу єврейським біженцям міста [27]. В Полтаві в 1914 р. було створено комітет для допомоги Польщі незалежно від віросповідання та національностей потерпілих. До комітету увійшли представники польського, російського та єврейського населення міста [28]. В Маріуполі в жовтні 1915 р. місцеве земство через Всеросійську земську спілку виділило ЄКО-ПО 4 тис. крб. на допомогу 1400 єврейським біженцям. Крім того, земство заявило про щомісячну допомогу Маріупольському єврейському комітету у розмірі 4 тис. крб. В Харкові земство оплачувало рахунки Єврейського комітету з розрахунку 20 копійок на день на одного біженця [29, арк. 173].

Отже, на початку війни серед єврейської громади Російської імперії розпочався активний громадський благодійний рух, спрямований на організацію допомоги постраждалому від війни та антисемітської політики імперської влади російському єврейству. Рух на початковому етапі розвивався хаотично і не мав власного осередку, який би централізував і керував би роботою місцевих допомогівих комітетів, товариств та інших громадських об'єднань. Розселяючись на нових територіях, єврейські біженці отримували активну допомогу від місцевого православного населення. На середину 1915 р. єврейські благодійні товариства зуміли організувати спільну роботу з надання допомоги єврейським біженцям та жертвам війни. В центрах масової концентрації біженців і виселенців добровільні єврейські товариства спільно з місцевими земствами влаштовували медико-соціальні та реабілітаційні пункти, де уповноважені від єврейських громадських об'єднань та місцевої громади надавали їм посильну допомогу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Жванко Л.М. Біженство Першої світової війни : історіографія проблеми чи проблеми історії? / Л.М. Жванко // Історіографічні дослідження в Україні. – К., 2008. – Вип. 18. – С. 380–392.
2. Білоус Л.В. Депортації єврейського населення на території Російської імперії під час Першої світової війни / Л.В. Білоус // Український історичний журнал. – 2011. – № 2. – С. 65–79.
3. Донік О.М. Громадська благодійність в Україні в роки Першої світової війни / О.М. Донік // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К. – 2002. – № 4. – С. 61–86.
4. Киевская мысль. – 9 октября 1914 года.
5. Центральний державний історичний архів України. – Ф. 442. – Оп. 864. – Спр. 83.
6. Новый восход. – 30 января 1915 года.
7. День. – 11 декабря 1914 года.
8. Державний архів Російської Федерації (далі – ДАРФ). – Ф. 9538. – Оп. 1. – Спр. 2.
9. ДАРФ. – 9538. – Оп. 1. – Спр. 37.
10. Певзнер Е. «Тесная связь культуры духа и культуры тела» в основе деятельности Общества охранения здоровья еврейского населения (ОЗЕ) // Тирош – труды по иудаике. – Вып. 8. – М., 2007. – С. 194–204.
11. Шпейнгауз М.М. Летние детские колонии. – СПб, 1918. – 176 с.
12. Новый восход. – 15 января 1915 года.
13. Златика М.А. Проблема еврейского беженства в период первой мировой войны : июль 1914 – зима 1915/16 гг. : Дис. ... канд. ист. наук. – СПб., 2010. – 253 с.
14. Нариси з історії та культури євреїв України. – К. : Дух і літера, 2005. – 437 с.
15. Южный край. – 23 января 1915 года.
16. Южный край. – 15 января 1915 года
17. Киевская мысль. – 10 марта 1915 года.
18. Сергеева І.А. Семенов Тянь-Шанський – письменник, етнограф, громадський діяч (за документами періоду Першої світової війни з архівів Києва та Москви) / І.А. Сергеева // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2005. – Вип. 10. – С. 139–154.
19. Сергеева І.А. Семенов Тянь-Шанський – письменник, етнограф, громадський діяч (за документами періоду Першої світової війни з архівів Києва та Москви) / І.А. Сергеева // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2005. – Вип. 10. – С. 139–154.
20. Быстряков А.Г. Очерки истории сионистского движения в Екатеринославе / А.Г. Быстряков. – Днепропетровск, 2008. – 188 с.
21. Киевская мысль. – 10 марта 1915 года.

22. Краткий очерк деятельности Симферопольского отдела Таврического еврейского общества помощи Златика М.А. Проблема еврейского беженства в период первой мировой войны : июль 1914 – зима 1915/16 гг. : Дис. ... канд. ист. наук. – Спб., 2010. – 253 с.
23. Быстряков А.Г. Евреи Екатеринослава (XVIII – нач. XX в.) / А.Г. Быстряков. – Днепропетровск, 2001. – 178 с.
24. Отчет за 1914 год Отдела попечения о еврейских девушках и женщинах г. Киева при Киевском отделении Российского Общества защиты женщин. – Киев : Б. м. и., 1915.
25. Хитерер В. Деятельность еврейских женских организаций в Российской империи в начале XX века (На примере деятельности Еврейских отделов Российского общества защиты женщин) / Виктория Хитерер // Збірник наукових праць «Доля єврейських громад Центральної та Східної Європи в першій половині XX століття. – К. : Інститут юдаїки. – С. 210–218.
26. Киевская мысль. – 22 жовтня 1914 года.
27. Киевская мысль. – 10 февраля 1915 года.
28. Южный край. – 15 ноября 1914 года.
29. ДАРФ. – 9538. – Оп. 1. – Спр. 167.

Доценко В.О. ЕВРЕЙСКИЕ ОБЩЕСТВЕННЫЕ ОБЪЕДИНЕНИЯ УКРАИНСКИХ ГУБЕРНИЙ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В ГОДЫ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

В статье рассматривается деятельность еврейских общественных организаций, которые занимались организацией помощи пострадавшим от военных действий евреям Российской империи в годы Первой мировой войны (1914–1917 гг.).

Ключевые слова: евреи, общественные организации, погромы, выселения, благотворительность.

Dotsenko V.O. THE JEWISH PUBLIC ASSOCIATIONS OF THE UKRAINIAN PROVINCES OF THE RUSSIAN EMPIRE DURING WORLD WAR I

The activity of the Jewish public organizations which helped the victims of military operations among Jewish population of the Russian Empire during World War I (1914–1917) is considered in the article.

Keywords: Jews, public organizations, riots, eviction, charity.

УДК 94(477+438) «1918/1939»:327

Л.В. Бортник

**ОСОБЛИВОСТІ БОРОТЬБИ КОРПУСУ ОХОРОНИ ПРИКОРДОННЯ
ІЗ НЕЛЕГАЛЬНИМ ПЕРЕТИНОМ ПОЛЬСЬКО-РАДЯНСЬКОГО КОРДОНУ НА
ПРОМІЖКУ ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА**

У статті проаналізовано особливості діяльності польського Корпусу охорони прикордоння (КОП) з виявлення та недопущення нелегального перетину польсько-радянського кордону на проміжку Волинського воєводства. У цьому питанні офіцери КОП активно співпрацювали із розвідувальними представництвами КОП та місцевою владою прикордонних повітів воєводства. У дослідженні детально аналізуються причини нелегального перетину кордону та специфічні особливості цього явища.

Ключові слова: Корпус охорони прикордоння (КОП), охорона державного кордону, нелегальний перетин кордону, прикордонний рух, розвідувальне представництво.

Охорона державного кордону є одним із основних параметрів, які визначають внутрішню та зовнішню безпеку держави. При цьому державний кордон є важливим механізмом, що активізує міждержавні контакти на усіх рівнях. З іншого боку, він є фільтром, який виявляє і знешкоджує негативні елементи та речі, які можуть потрапити до країни і становити загрозу національній безпеці. Міжвоєнний період польсько-українських відносин характеризується активізацією саме нелегального особового руху через державний кордон, що пояснюється не просто нестабільною ситуацією з обох боків прикордоння, але, з геополітичної точки зору, – наявністю «санітарного кордону» між капіталістичним та соціалістичним світом. Тому дослідження особливостей діяльності польського Корпусу охорони прикордоння, основною функцією якого була охорона східного кордону Речі Посполитої, у справі виявлення та знешкодження явища нелегального перетину кордону визначає актуальність визначеної проблеми.

Джерельною базою дослідження є матеріали Державного архіву Волинської області (Луцьк, Україна) [1–7], а також Архіву нових актів (Варшава, республіка Польща) [8–9]. У нау-